

**GERMANIYANING TA'MINOT ZANJIRLARINI BOSHQARISH  
TAJIRIBASIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI*****Bahodirov Jahongirmirzo Bahridin o'g'li****Millat Umidi universiteti**Xalqaro biznes fakulteti**Biznes boshqaruvi yo'nalishi talabasi*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasi tahlil qilinadi. Germaniyaning yuqori samaradorlikka ega logistika tizimlari, innovatsion texnologiyalar va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishda qo'llanilayotgan ilg'or amaliyotlari ko'rib chiqiladi. SCOR modeli va uning Germaniya sanoatidagi qo'llanilishi hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni muhokama qilinadi. Germaniya kompaniyalarining ta'minot zanjirlarini boshqarishdagi muvaffaqiyatlari, ularning global bozorlar uchun raqobatbardoshligini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashdagi ahamiyati batafsil bayon etiladi. Maqola, Germaniya ta'minot zanjirlarining boshqarilishidagi ilg'or yondashuvlarni o'rganish orqali boshqa mamlakatlar uchun o'rnak bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar:** Germaniya, ta'minot zanjiri, logistika, SCOR modeli, ekologik barqarorlik, samaradorlik, ishlab chiqarish, texnologiyalar, innovatsiyalar, raqobatbardoshlik, global bozorlar, sanoat, ta'minot zanjirini boshqarish.

**Ta'minot zanjiri boshqaruvi** — bu yakuniy mahsulot yoki xizmatni taqdim etish uchun zarur bo'lgan faoliyatlarni boshqarishni anglatadi. Ushbu faoliyatlar xom ashyodan boshlab, mahsulot yoki xizmatning mijozga yetkazilishigacha bo'lgan jarayonni o'z ichiga oladi.<sup>1</sup> Bugungi kunda bu soha iqtisodiyotning turli tarmoqlarida raqobatbardoshlikni oshirishda va samaradorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Germaniya ta'minot zanjirlarini boshqarish sohasida o'zining innovatsion yondashuvlari va texnologik taraqqiyoti bilan dunyo miqyosida yetakchi davlatlardan biridir.

Jahon Bankining Logistika samaradorligi indeksi hisobotida Germaniya logistika ko'rsatkichlari bo'yicha doimiy ravishda yuqori o'rinlarni egallab kelayotgani qayd etilgan. 2022-yilda Germaniya Logistika samaradorligi indeksi bo'yicha 4.2 ball to'plagan bo'lsa, bu ko'rsatkich O'zbekistonda 2.5 ballni tashkil etgan. Hisobotda

<sup>1</sup> The World Bank. Supply Chain Management: An introduction and practical toolset for procurement practitioners. – First edition. – Washington, DC: The World Bank, 2023. – 138 p. – URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/1c3b517f003b53a2e2e170e93124be84-0290032023/original/World-Bank-Supply-Chain-Management-Guidance.pdf> – E-mail: [pubrights@worldbank.org](mailto:pubrights@worldbank.org)

Germaniyaning transport infratuzilmasi, bojxona jarayonlari va xalqaro yetkazib berish tizimlarining mukammalligi alohida ta'kidlangan.<sup>2</sup> Bu ko'rsatkichlar Germaniya ta'minot zanjirlarining samarali boshqarilishi va butun iqtisodiyotdagi muhim o'rnini ko'rsatadi.

Ushbu maqolada Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarishdagi tajribasi va uning boshqa davlatlar, jumladan, O'zbekiston uchun qanday foydali bo'lishi mumkinligi tahlil qilinadi. Germaniyaning ilg'or tajribalaridan o'rganish, nafaqat samaradorlikni oshirish, balki raqobatbardoshlikni mustahkamlash va logistik infratuzilmani yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

✓ **Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tizimi.** Germaniya – Yevropaning eng yirik iqtisodiyotiga ega bo'lgan mamlakat bo'lib, uning ta'minot zanjiri boshqaruvi tizimi butun dunyo bo'ylab muvaffaqiyatli amalga oshirilgan va namuna sifatida qabul qilinadi. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, Germaniya Jahon Iqtisodiy Forumining global raqobatbardoshlik indeksi bo'yicha 6-o'rinni egallagan. Bu, o'z navbatida, uning ta'minot zanjiri boshqarish sohasidagi yuksak natijalari va samaradorligini ta'kidlaydi. Germaniyaning iqtisodiy kuchi avtomobilsozlik, sanoat ishlab chiqarish va logistika sohalaridagi rivojlanishiga asoslangan.

Masalan, Germaniya avtomobil sanoati 2022-yilda global bozorning 18 % ini egallagan va yiliga 5 milliondan ortiq avtomobil ishlab chiqarishga muvaffaq bo'lgan.<sup>3</sup> Bu sohaning muvaffaqiyati Germaniyaning ta'minot zanjirlarida mukammallikni ta'minlashga qaratilgan aniq strategiyalarga asoslangan. Avtomobilsozlik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari va logistika tizimlari o'zaro moslashtirilgan bo'lib, bu kompaniyalarga mahsulotlarni tez va samarali yetkazib berishga imkon beradi. Germaniyada ta'minot zanjirlarini boshqarish tizimining samaradorligi yuqori darajadagi transport infratuzilmasi, mukammal bojxona jarayonlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ta'minlanadi.

Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tizimi avtomobil sanoatidan tortib, boshqa sanoat tarmoqlarigacha bo'lgan keng ko'lamdagi sektorlarda yuqori samaradorlikni ta'minlab kelmoqda. Ushbu tizimlar faqatgina mahalliy bozor uchun emas, balki global miqyosda ham muvaffaqiyatli ishlaydi, bu esa Germaniyaning dunyo iqtisodiyotidagi o'rnini mustahkamlaydi. Ta'minot zanjirlarining yuqori samaradorligi Germaniya kompaniyalariga raqobatbardosh bo'lish, xarajatlarni kamaytirish va yuqori sifatli mahsulotlarni iste'molchilarga tez yetkazib berish imkoniyatini yaratadi.

<sup>2</sup> Sharipov K.A., Karimov N.G., Qurbonov S.I. (bosh muharrir, bosh muharrir o'rinbosari, muharrir) // Yashil iqtisodiyot taraqqiyot. – 2024. – Elektron nashr, 1279 sahifa. – E'lon qilishga ruxsat etilgan: 2024-yil 7-dekabr. – ISSN: 2992-8982. – URL: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

<sup>3</sup> Dehqonboyev D.M. Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishning afzalliklari // Zenodo. – 2024. – URL: <https://zenodo.org/records/15010417> ; DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15010417> ; [www.in-academy.uz](http://www.in-academy.uz)



### ✓ Germaniyada ta'minot zanjirlarining muvaffaqiyatli boshqarilishi.

Germaniya ta'minot zanjirlarini boshqarish bo'yicha dunyodagi eng ilg'or tizimlardan biriga ega. Uning muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq, jumladan, yuqori samaradorlikka ega logistika tizimlari, avtomobilsozlik va sanoat ishlab chiqarishidagi mukammallik va innovatsion yondashuvlar. Germaniya kompaniyalari ta'minot zanjirlarini boshqarishda sifat, tezlik va samaradorlikni doimo birlashtirib keladi, bu esa ularning global bozorlar uchun yuqori raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Germaniyada ta'minot zanjirining muvaffaqiyatli boshqarilishi uchun **muhim elementlardan biri** – bu sanoat *ishlab chiqarish jarayonlarining optimallashtirilishi*. Germaniyaning ishlab chiqarish sanoatida yuqori samarali tizimlar o'rnatilgan bo'lib, bu tizimlar ta'minot zanjirlarini yanada tezroq va samaraliroq boshqarish imkoniyatini yaratadi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, avtomatlashtirilgan tizimlar va aniq logistika jarayonlari orqali mahsulotlar doimiy ravishda eng qisqa muddatda yetkazib beriladi.

Ta'minot zanjirlarini boshqarishda Germaniya sanoatidagi yirik kompaniyalar, masalan, **Volkswagen** va **Bosch**, global miqyosda ishlab chiqarish va yetkazib berish jarayonlarini samarali boshqarish uchun ilg'or texnologiyalarni qo'llashadi. Ular nafaqat o'z ichki tizimlarini mukammallashtiradi, balki o'zlarining global hamkorlari bilan ham yaqin aloqalar o'rnatib, mahsulotlarni eng yuqori sifatda, zamonaviy texnologiyalar bilan ishlab chiqarib, vaqtincha to'siqlarsiz yetkazib berish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Germaniyaning muvaffaqiyatli ta'minot zanjiri boshqaruvi tizimlari, shuningdek, ekologik barqarorlikni ta'minlashga ham yo'naltirilgan. Ular atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan innovatsion yechimlar va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash orqali nafaqat ishlab chiqarishni yanada samarali, balki ekologik jihatdan toza qilishga harakat qilmoqda. Bu yondashuv, global bozorlar uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, Germaniyaning iqtisodiy o'sishiga katta hissa qo'shmoqda.

Shu bilan birga, Germaniyaning ta'minot zanjiri boshqaruvi sohasidagi muvaffaqiyatlari boshqa davlatlar uchun o'rnak bo'lib, ularga ta'minot zanjirlarini samarali boshqarish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda yordam beradi.

✓ **Ta'minot zanjirlarini boshqarish (SCOR) modeli va Germaniyada uning qo'llanilishi.** Ta'minot zanjirini boshqarish (SCOR) modeli dastlab ASKMning bir qismi bo'lgan ta'minot zanjirini boshqarish uchun sanoatda standart diagnostika vositasi sifatida ishlab chiqilgan jarayonlarni bog'lash modeli hisoblanadi.<sup>4</sup> **SCOR modeli 1996-yilda PRTM** boshqaruv maslahat kompaniyasi tomonidan ishlab

<sup>4</sup> APICS Dictionary and Learn It App<sup>®</sup>. [www.apics.org](http://www.apics.org). <http://www.apics.org/sites/apics-supply-chain-council/research-and-publications/publications/apics-dictionary>

chiqilgan.<sup>5</sup> Ushbu model ta'minot zanjirlarining samaradorligini oshirish va ularni boshqarish uchun yagona metodologiya sifatida ishlab chiqilib, dunyo bo'ylab ko'plab kompaniyalar tomonidan qo'llanilmoqda.

Germaniya, o'zining ilg'or texnologiyalari va ishlab chiqarish tizimlari bilan tanilgan mamlakat sifatida, SCOR modelini ta'minot zanjirlarining samarali boshqarilishini ta'minlashda muvaffaqiyatli qo'llab kelmoqda. Germaniyaning ko'plab yirik sanoat kompaniyalari, masalan, Volkswagen, BMW, va Bosch SCOR modelini o'z ta'minot zanjirlarini optimallashtirishda qo'llashadi. Bu model orqali kompaniyalar ta'minot zanjirlarini tahlil qilish, jarayonlarni muvofiqlashtirish va resurslarni samarali taqsimlashda o'z muvaffaqiyatlarini oshirgan.

SCOR modelining Germaniyada qo'llanilishi, ta'minot zanjirlarining boshqarilishi jarayonida sezilarli yutuqlarni ta'minlaydi. Model, o'zining chuqur tahliliy yondoshuvi va jarayonlar bo'yicha aniq metodologiyasi yordamida ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini optimallashtirishga, mahsulotlarni doimiy ravishda yuqori sifatda va qisqa muddatda yetkazib berishga yordam beradi. Germaniyada bu modelning muvaffaqiyatli qo'llanilishi, kompaniyalar uchun global raqobatda ustunlik yaratish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Bundan tashqari, SCOR modelining qo'llanilishi Germaniyada ekologik barqarorlikni ta'minlashga ham hissa qo'shadi. Model orqali ta'minot zanjirlarining resurslardan samarali foydalanilishi va chiqindilarni kamaytirish masalalari ham optimallashtiriladi. Bu esa Germaniyaning atrof-muhitga do'stona ishlab chiqarish tizimlarini yaratishda davom etishiga yordam beradi. SCOR modelining global miqyosda keng tarqalganligi va Germaniyada samarali qo'llanilishi, mamlakatning yuqori darajadagi sanoat infratuzilmasi bilan bog'liq muvaffaqiyatlarni yanada kuchaytiradi.

### ✓ Germaniyada ta'minot zanjirlarining barqarorligi va ekologik yondashuv.

Germaniyada ta'minot zanjirlarini boshqarish nafaqat samaradorlikni oshirish, balki ekologik barqarorlikni ta'minlashga ham qaratilgan. Germaniya sanoati va logistikasi, dunyodagi eng ilg'or texnologiyalarni qo'llagan holda, atrof-muhitni muhofaza qilishga alohida e'tibor qaratadi. Ekologik barqarorlikni ta'minlash maqsadida, kompaniyalar o'z ishlab chiqarish jarayonlarida energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlash texnologiyalarini joriy etish bilan shug'ullanadilar. Bu yondashuv nafaqat mahsulotlar sifatini yaxshilashga, balki atrof-muhitga salbiy ta'sirlarni kamaytirishga ham yordam beradi.

Germaniyada ta'minot zanjirlarini boshqarishda ekologik yondashuvning muvaffaqiyatli qo'llanilishi uchun maxsus sertifikatlash tizimlari ham mavjud. Masalan, **ISO 14001** atrof-muhitni boshqarish tizimi Germaniyada keng tarqalgan

<sup>5</sup> Douglas M. Lambert. Supply Chain Management: Processes, Partnerships, Performance. 2008, p. 305



bo‘lib, bu kompaniyalarga atrof-muhitni himoya qilishda yuqori standartlarga erishish imkoniyatini beradi. Shuningdek, Germaniyada **“yashil” logistikaga** alohida e‘tibor qaratiladi, ya’ni transport va yuk tashish jarayonlarida ekologik jihatdan toza va energiya tejamkor yechimlar qo‘llaniladi.

Bundan tashqari, Germaniyaning ta‘minot zanjiri boshqaruvi sohasidagi ilg‘or amaliyotlari, global miqyosda ekologik yuksalishga hissa qo‘shadi. Germaniya kompaniyalarining ko‘plab ta‘minot zanjirlari, qayta tiklanadigan energiyalarga asoslangan texnologiyalarni joriy etish orqali tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta‘minlaydi. Bu esa ularning raqobatbardoshligini oshiradi va iqtisodiy samaradorlikni yanada yaxshilaydi.

Bunday barqaror va ekologik yondashuv, Germaniya uchun global bozorlarda barqaror rivojlanishni ta‘minlashning asosiy omillaridan biriga aylangan. Shuning uchun, Germaniyada ta‘minot zanjirlarining boshqarilishi nafaqat iqtisodiy muvaffaqiyatni, balki global ekologik mas‘uliyatni ham ta‘minlaydi.

**Xulosa.** Germaniya ta‘minot zanjirlarini boshqarishda dunyoda etakchi o‘rinlardan birini egallaydi. Uning muvaffaqiyati yuqori samaradorlikka ega logistika tizimlari, innovatsion texnologiyalar va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishda yotadi. Germaniyada ta‘minot zanjirlarining samarali boshqarilishi, global raqobatbardoshlikni oshirish, iqtisodiy o‘sishni ta‘minlash va ekologik barqarorlikni saqlash kabi muhim omillarga hissa qo‘shmoqda.

SCOR modeli Germaniya kompaniyalarining ta‘minot zanjirlarini boshqarishda samarali qo‘llanilmoqda va bu orqali jarayonlar soddalashtiriladi, resurslar samarali taqsimlanadi va vaqt tejaladi. Germaniyada ta‘minot zanjiri boshqaruvi sohasida ilg‘or texnologiyalar va ekologik yondashuvlarning muvaffaqiyatli qo‘llanilishi, mamlakatni dunyo miqyosida raqobatbardosh va barqaror rivojlanish uchun ideal muhit yaratishga yordam beradi.

Germaniyaning ta‘minot zanjirini boshqarish tajribasi, boshqa mamlakatlar uchun o‘rnak bo‘lib, ularni samarali va ekologik jihatdan barqaror tizimlarni joriy etishga undaydi. Shu tarzda, Germaniya nafaqat iqtisodiy yuksalishni, balki global miqyosda ekologik mas‘uliyatni ham ta‘minlaydi, bu esa uning muvaffaqiyatining asosiy kalitlaridan biridir.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. The World Bank. Supply Chain Management: An introduction and practical toolset for procurement practitioners. – First edition. – Washington, DC: The World Bank, 2023. – 138 p. – URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/1c3b517f003b53a2e2e170e93124be84-0290032023/original/World-Bank-Supply-Chain-Management-Guidance.pdf> – E-mail: [pubrights@worldbank.org](mailto:pubrights@worldbank.org)

2. Sharipov K.A., Karimov N.G., Qurbonov S.I. (bosh muharrir, bosh muharrir o‘rinbosari, muharrir) // Yashil iqtisodiyot taraqqiyot. – 2024. – Elektron nashr, 1279 sahifa. – E‘lon qilishga ruxsat etilgan: 2024-yil 7-dekabr. – ISSN: 2992-8982. – URL: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
3. Dehqonboyev D.M. Germaniyaning ta‘minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishning afzalliklari // Zenodo. – 2024. – URL: <https://zenodo.org/records/15010417> ; DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15010417> ; [www.in-academy.uz](http://www.in-academy.uz)
4. APICS Dictionary and Learn It App“. [www.apics.org](http://www.apics.org).  
<http://www.apics.org/sites/apics-supply-chain-council/research-and-publications/publications/apics-dictionary>
5. Douglas M. Lambert. Supply Chain Management: Processes, Partnerships, Performance. 2008, p. 305